

A Study of the Ethical Approach of Maternal Thinking with Emphasis on Ruddick's Perspective and Inference of Its Educational Implications

Maryam Ghafarzadeh*

Mohammad Hasan Mirza Mohammadi**

Akbar Rahnama***

Masoud Safaei Moghadam****

Introduction

Sarah Ruddick, a feminist ethicist, proposed the maternal thinking approach. Based on this approach, the maternal voice can be heard. A voice based on motherly tenderness and referring to mothers' sympathetic plans. Ruddick's analysis showed a strong link between care ethics and maternal ethics. Ruddick's philosophical work laid the groundwork for raising children from a feminist perspective of peace. In his view, mothers' actions are respected as peace. However, mothers do not have a pre-prepared model for performing maternal actions and their care is accompanied by compassion and love. For many men and women, the maternal model can be a symbol of care and shape the experience and work of caring. The relationship between mother and child, is related to maternal activities. As a provider of motherly thinking, Ruddick emphasizes that motherly action involves different ways of thinking and acting.

Method

In this study, conceptual and inferential analysis methods were used according to the questions. In response to the first question, the concept

---

* Ph.D. Student in Philosophy of Education, Department of Educational Sciences, Shahed University, Tehran, Iran.

** Associate Professor, Department of Educational Sciences, Shahed University, Tehran, Iran. *Corresponding Author:* mir.educated@gmail.com

*** Associate Professor, Department of Educational Sciences, Shahed University, Tehran, Iran.

**** Professor, Department of Educational Sciences, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran.

analysis method was used. In this question, researchers identified and analyzed the basic aspects of maternal thinking. To answer the second question. Based on this method, the inference of principles from the reconstructed Franken method is done according to the deductive model.

Results

Data analysis showed that the following principles can be deduced from the maternal thinking approach. Maternal lovemaking, constructive cognition and awareness, maternal moderation and control, constant patience, modest forgiveness, Constant patience and forbearance, situational reflection, cultivating peace and friendship, rationalization on two levels of attitude and action, compassionate suffering. These principles have the potential to be considered by teachers and educators as guidelines in education.

Discussion

Accordingly, first, the maternal thinking approach was analyzed and its basic elements were examined. Maternal ontology is a kind of communication and experience is the basis of its epistemology in which thinking and action are necessary and necessary to each other. Maternal ethics is based on another preference on itself. Three goals are protection, growth and education (social acceptance). From the point of view of maternal thinking, mothers use the principle of love in performing caring roles. Attention love is protective love (maintenance love), Scrutiny Love (love and humility).

Keywords: Maternal thinking, caring, caring, love protective love, love of attention, Ruddick l.

Author Contributions: This research is part of a Ph.D. dissertation of author 1 which was done by helping of author 2 as Supervisor Professor and author 3 and author 4 as Advisor Professor. In addition, the research plan was compiled; the process of collecting, analyzing and interpreting the findings and writing the text of the article was done with the exchange of opinions of all colleagues.

Acknowledgments: The authors thank all dear colleagues and professors who have helped us in this research.

Conflicts of interest: The authors declare there is no conflict of interest in this article.

Funding: This research is not sponsored by any institution and all costs have been borne by the authors.

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۰۷/۰۴
تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۰۳/۰۷

مجله‌ی علوم تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز
بهار و تابستان ۱۴۰۱، دوره‌ی ششم، سال ۲۹
شماره‌ی ۱، صص: ۱-۲۰

مقاله پژوهشی

بررسی رویکرد اخلاقی تفکر مادرانه با تأکید بر دیدگاه رودیک و استنتاج دلالت‌های تربیتی آن

مریم غفارزاده*

محمدحسن میرزامحمدی**

اکبر رهنما***

مسعود صفایی مقدم****

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی رویکرد تفکر اخلاقی مادرانه با تأکید بر دیدگاه رودیک و استنتاج دلالت‌های آن در تعلیم و تربیت مورد توجه قرار گرفت. سارا رودیک از اخلاق‌شناسان مراقبت فمینیستی رویکرد تفکر مادرانه را مطرح کرد. بر اساس این رویکرد صدای مادرانه قابل شنیدن است. صدایی که بر اساس لطافت مادرانه بوده و به نقش‌های دلسوزانه مادران اشاره دارد. تفکر مادرانه، قابل تسری به فضای عمومی است، بنابراین توصیه می‌شود که مادران شدن بیشتری در جامعه وجود داشته باشد. روش پژوهش حاضر از نوع تحلیلی و استنتاجی است. ابتدا با استفاده از روش تحلیل مفهوم ویژگی‌های تفکر مادرانه بازشناسی و تحلیل شد. بر این اساس، مبانی اساسی انسان‌شناسی تفکر مادرانه شامل موارد ذیل هستند؛ ارتباط اساس روابط انسانی مادرانه، تجربه اساس معرفت‌شناسی تفکر مادرانه بوده که در آن تفکر و عمل لازم و ملزوم یکدیگرند. ارزش‌شناسی مادرانه مبتنی بر ترجیح دیگری بر خود است. از دیدگاه رودیک اعمال مادرانه بر اساس نیازهای فرزندان شکل می‌گیرد و شامل سه هدف؛ حفاظت، رشد و آموزش می‌باشد. همچنین، مادران در اجرای نقش‌های مادرانه و جهت دستیابی به اهداف از عشق و فضایل مادرانه بهره می‌گیرند. عشق مادرانه شامل؛ عشق توجه، عشق محافظتی (عشق نگهدارنده)، عشق موشکافانه، و فروتنی مادرانه است. با توجه به مبانی انسان‌شناختی و اهداف رویکرد تفکر مادرانه، پژوهشگران به استنتاج

* دانشجوی دکتری فلسفه تعلیم و تربیت، دانشگاه شاهد، تهران، ایران

mir.educated@gmail.com

** دانشیار، دانشگاه شاهد، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

*** دانشیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه شاهد، تهران، ایران

**** استاد گروه علوم تربیتی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران

دلالت‌های تربیتی با استفاده از الگوی فرانکنا - روش قیاسی پرداختند که شامل اصول؛ عشق‌ورزی مادرانه، شناخت و آگاهی سازنده، میانه‌روی و کنترل مادرانه، رایگان بخشی متواضعانه، بردباری و شکیبایی مداوم، تامل و موشکافی مبتنی بر موقعیت، پرورش صلح مادرانه، عقل‌ورزی در دو سطح نگرش و عمل، رنج‌زدایی دلسوزانه. این اصول قابلیت ان را دارند که به‌عنوان دستورالعمل فراروی در تعلیم و تربیت مورد توجه معلمان و دست‌اندرکاران تربیتی قرار بگیرند.

واژه‌های کلیدی: تفکر مادرانه، مراقبت، عشق مراقبتی، عشق توجه، عشق موشکافانه،

مقدمه

ارتباط مادر و فرزندی از زیباترین جلوه‌های خداوندی و از عالی‌ترین نمونه‌های رفتار اخلاقی مطلوب در عالم انسانی به شمار می‌رود. توجه به نقش مادران در تربیت از دیر باز مورد توجه متفکران تعلیم و تربیت بوده است، به‌عنوان نمونه (Pestalozzi (1746 در مورد نقش مادر می‌گوید: "سرنوشت عاطفی و اجتماعی یک آدمیزاده بدون این‌که از مرحله قبل از تولد او سخنی به میان آوریم به روابط بسیار پیچیده بدنی و روانی بین او و مادرش مربوط است. او یادآوری می‌کند "کودک در آغوش مادرش وابسته‌تر و ضعیف‌تر از هر موجود دیگر بر روی زمین است ولی در همان جا نخستین تأثیرات اخلاقی، محبت و حق‌شناسی را احساس می‌کند. رعایت اصول اخلاقی در انسان نتیجه توسعه نخستین تأثیرات محبتی است که نوزاد انسان از آغوش مادرش احساس کرده است (Chateau, 2017, 231). اخلاق یک مفهوم فلسفی و به مثابه استاندارد رفتاری است که طیف وسیعی از شرایط را در بر می‌گیرد (Charkhab et al., 2020) که یکی از اشکال اخلاق، اخلاق مراقبت است. کامل‌ترین شکل اخلاق مراقبت را در رابطه مادر و فرزندی می‌توان مشاهده کرد، زیرا مادران جهت انجام اعمال مادرانه الگوی از پیش‌آماده‌ای ندارند و مراقبت آن‌ها با دلسوزی و عشق همراه است. رویکرد مادرانه به ویژگی‌های متمایز اخلاقی اشاره دارد که بارزترین آن‌ها در رفتار مادران قابل مشاهده است. مادران در کارهایی که برای فرزندان انجام می‌دهند به قانون، حقوق، عدالت و مانند این‌ها نمی‌اندیشند، آن‌ها به تکالیف نمی‌نگرند بلکه راهنمای آن‌ها خیر فرزندان است.

تحقیق و بررسی‌های انجام شده توسط محققان نشان دادند که تاکنون پژوهشی در ارتباط با تفکر مادرانه رودیک و تعلیم و تربیت در داخل کشور انجام نگرفته است. در اینجا به تعدادی از تحقیقات انجام گرفته در خارج از کشور در ارتباط با تفکر رودیک انجام گرفته اشاره می‌شود.

Ingwerson (2019) مادرانی را روایت می‌کند که آسیب‌های جهانی را تشخیص می‌دهند و در برابر خشونت مقاومت می‌کنند. (Taksevana (2017 در پژوهش خود؛ اخلاق مراقبت مادرانه را جمع بین احساسات و عقل می‌داند. (Rompel (2014 یک مدل ارتباطی برای مراقبت، مبتنی بر مراقبت مادرانه که همه ساکنان آن در تعامل با هم بوده و در یک شبکه وابسته بهم قرار گرفته باشند را ارائه داد. در این شبکه افراد با مراقبت مادر حمایت می‌شوند. (Cohn (2014 عقلانیت ناشی از عمل مادرانه را مورد بررسی قرار می‌دهد. (Mackenzie (2012، شفقت و عواطف را عناصر اصلی در هوش انسانی و بهزیستی بر می‌شمارد و پیش‌نیازی برای پرورش احساسات اخلاقی و احترام به کرامت انسانی می‌داند. (Held (1998 به‌طور گسترده‌ای اهمیت اخلاق مراقبت رودیک را شناسایی کرده و مشخصه‌های استاندارد تفکر مادرانه و جهت‌گیری ارزشی آن را در اخلاق بیان کرد (Held, 1998, 88).

اخلاق‌شناسان مراقبت به استدلال رودیک در مورد شیوه‌های مادرانه توجه کرده و توانستند به یک رویکرد رابطه‌ای و مبتنی بر اخلاق برسند. در تحقیق حاضر پژوهشگران توانستند، برخی از عناصر و مؤلفه‌های رویکرد مادرانه را مشخص کرده و به معرفی اصولی قابل استخراج از این رویکرد بپردازند که می‌توانند به‌عنوان دستورالعملی کلی فراروی معلمان و مربیان بوده و راهنمای اعمال تربیتی باشند. از این رو، پژوهش حاضر متفاوت از سایر تحقیقات در این زمینه است.

پژوهش‌ها نشان می‌دهند که آموزش و پرورش کشور ما به دلیل نبودن فرصت و احتمالاً کمبود اراده برای بهبود کیفی و توسعه کمی با مشکلات فراوانی روبه‌رو است و یکی از این مشکلات، سستی روابط عاطفی مؤثر در محیط‌های تربیتی است. (Fathi Azar, et al (2017 نشان داد که چالش‌های ارتباطی و عاطفی، مهم‌ترین چالش‌های دوران تحصیل هستند. بنا بر نظر Behpazhooh (2007 معلمان که در مدارس عادی و ویژه تدریس می‌کنند با دانش‌آموزانی روبه‌رو هستند که دارای مشکلات یادگیری، عاطفی و رفتاری هستند، پس ضرورت دارد با شناخت و دقت بیشتری به نیازهای آنان توجه شود. (Briggs and Martin (1986 اشاره می‌کنند، آنچه آموزش در عصر به آن نیاز دارد تلفیق عواطف و احساسات است. با ورود عواطف به آموزش و ارتقای روابط میان فردی، بسیاری از مسائل آموزشی عصر امروز حل می‌شود. بهترین و زیباترین جلوه بروز عواطف و احساسات را در رفتار مادرانه می‌توان مشاهده کرد. آنچه که مادران زمان قابل توجهی از وقت و تلاش خود را در مراقبت از فرزندان و به تعالی رسیدن آن‌ها

صرف می‌کنند، همواره همراه با لطافت مادرانه است که می‌تواند به صورت مجموعه‌ای از مهارت‌ها و نگرش‌های شناختی و مرتبط بهم نگریسته شده و در تعلیم و تربیت مورد توجه قرار بگیرد.

پرسش‌های پژوهش

- ۱- رویکرد تفکر مادرانه از دیدگاه سارا رودیک چیست و دارای چه مبانی، اهداف و ویژگی‌هایی است؟
- ۲- چه دلالت‌های تربیتی (در سطح اصول) می‌توان از رویکرد تفکر مادرانه استنتاج کرد؟

روش

در این پژوهش، از روش‌های تحلیل مفهوم و استنتاجی به تناسب سؤالات استفاده شد. در پاسخ به سؤال اول از روش تحلیل مفهوم استفاده شد. در این سؤال، محققان وجوه اساسی تفکر مادرانه را بازشناسی و تحلیل کردند. جهت پاسخ‌گویی به سؤال دوم، از روش استنتاجی استفاده شد. بر اساس این روش، استنتاج اصول از روش بازسازی شده فرانکنا و طبق الگوی قیاسی صورت گرفت. برای استنتاج اصول تربیتی باید از اهداف تربیتی و گزاره‌های واقع‌نگر به منزله مقدمات یک استدلال عملی بهره جست که نتیجه آن اصلی از اصول تعلیم و تربیت خواهد بود. اگر مبنا فلسفی باشد اصل نیز فلسفی و اگر مبنا علمی باشد اصل نیز علمی خواهد بود (Bagheri et al., 2011, 120). محققان در این پژوهش، از ترکیب دو مقدمه؛ ۱- اهداف تربیت در رویکرد تفکر مادرانه که گزاره‌هایی تجویزی و حاوی باید هستند و ۲- گزاره‌های واقع‌نگر، طبق مبانی انسان‌شناسی تفکر مادرانه که گزاره‌هایی توصیفی و حاوی "است" هستند، به اصول تربیتی دست یافتند.

یافته‌ها

رویکرد تفکر مادرانه از دیدگاه رودیک چیست و دارای چه مبانی (انسان‌شناسی)، اهداف و ویژگی‌هایی است؟

تحلیل رویکرد تفکر مادرانه

سارا رودیک از نظریه‌پردازان اخلاق مراقبت و نخستین کسی بود که نظریه "تفکر مادرانه"

را مطرح کرد (Ingwerson, 2019; Confortini & Ruane, 2014). از نظر رودیک، مادری نماد یک تفکر است که همه افراد، اعم از زن یا مرد را شامل می‌شود (Ruddick, 2002, 46). هدف رودیک از مطرح کردن تفکر مادرانه، توصیف مادری و یا برشمردن صفات مادری نبود، بلکه نشان دادن یک خط فکری ایده‌ال در راستای اخلاق مراقبت بود. تفکر مادرانه بر ماهیت و نقش مادران در انجام عمل مراقبتی مادرانه بدون تمرکز بر جنسیت و یا زمینه‌های بیولوژیکی آن‌ها توجه دارد. (Rompel, 2014, 17). از نظر رودیک، مادران ترجیح می‌دهند که کار مراقبتی را احساس کنند. صدای تجارب و زحمت پرورش کودکان، کار مراقبتی حساسی است که قابل شنیده شدن است (Ruddick, 2002, 40). بر این اساس، نگرانی‌ها، اولویت‌ها و فعالیت‌های مادر شدن بر اساس نگرش‌های متافیزیکی، ظرفیت‌های شناختی و عاطفی مادران شکل می‌گیرند که این اقدامات می‌تواند، زمینه‌ای برای مشاهده نقش‌های مادران به عنوان یک فعالیت هدفمند فراهم سازد.

تحلیل مبانی تفکر مادرانه

منظور از مبانی تفکر مادرانه، تحلیل و بررسی مبانی انسان‌شناسی این رویکرد است.

- **ارتباط، اساس روابط انسانی مادرانه:** اخلاق‌دانان مراقبت این فرض را که انسان‌ها در شبکه‌ای از روابط اجتماعی بوده و صرفاً به عنوان عوامل مستقل نیستند را ارائه می‌دهند (Noddings, 1984). مراقبت رویکردی است که بر اساس رابطه شکل گرفته و افراد را از نظر اخلاقی و عاطفی به هم وابسته می‌داند، زیرا اخلاق مراقبت از طریق مسئولیت و در ارتباط با دیگران توسعه یافته و بر پاسخ به نیازهای آنان متمرکز است. از این نظر، روابط بخشی از هویت ما را تشکیل می‌دهند (Held, 2006, 13-14). هر کدام از افراد نوع بشر، روابط انسانی را از کودکی، در خانه و از درون روابط خانوادگی جستجو می‌کنند. بنابراین ریشه مراقبت اخلاقی در خانه و خانواده است. تعاملات اولیه مادر و کودک می‌تواند اولین علایم شناخت متقابل را مشخص کند. ارتباط مادر و اعضا خانواده همچون شبکه‌ای است که بهترین شیوه ارتباطی را سازمان‌دهی می‌کند.

- **تفکر مادرانه، اندیشه، تجربه و عمل:** شناخت مادرانه بر اساس ارتباط اندیشه، نگرش و عمل است. تجارب به عنوان عناصر و سازندگان این شناخت به شمار می‌روند. تجربه مادرانه شامل درک، احساس و سپس اقدام جهت ایجاد ارتباطات همدلانه در موقعیت‌های رشد فرزندان

است. تجربه به فهم و درک بهتر جریان رشد کودکان کمک کرده و زمینه پاسخ‌های فعال و همدلانه را فراهم می‌سازد. درک مادرانه به آرامی در جهت پذیرش تدریجی کودک توسعه می‌یابد (Ruddick, 2002, 14). تمرکز مادر در روابط واقعی و در درونی کردن تجربه است. روشی که مادر از فرزندش یاد می‌گیرد و حفظ می‌کند تعریفی از غریزه ندارد. گاهی مادران برای مدت طولانی بی‌سر و صدا می‌نشینند و نظاره‌گر بچه‌هایشان می‌شوند (Percy, 2012). در تفکر مادرانه، مادر به نیازهای ذاتی فرزندان واکنش و عکس‌العمل نشان می‌دهد. اندیشه و معانی ایجاد شده از طریق فعالیت‌های مادر شدن منجر به عمل می‌شوند. از این نظر ابتدا در مورد روش‌های شناخت تفکر می‌شود و بعد شیوه‌های تفکر در بوته آزمایش قرار داده می‌شود. بنابراین روش‌های شناخت متمایز بوده و معیارهای شناخت حقایق، ناشی از نتیجه اعمال است (Cohn, 2014). لذا در این رویکرد، تفکر مادرانه ناشی از نوع نگرش مادرانه بوده که در عمل قابل آزمون است.

ارزش‌شناسی مادرانه، ترجیح دیگری بر خود: مادری، یافتن خود در حضور دیگری است. در تجزیه و تحلیل مفهوم مادری با واژه‌هایی همچون: مادر^۱، مادری^۲، مادرانگی^۳ و مادرانه^۴، روبه‌رو می‌شویم. تجزیه و تحلیل این واژه‌ها نشان داد. کلمه مادر به معنای رابطه من + دیگری^۵؛ دیگری بودن^۶ و یا مادر دیگری بودن^۷ است. مادر یعنی تجربه اتصال یا قطع ارتباط با کسی که بخشی از شما است و یا بودن به عنوان شخصی که بخشی از دیگری است (Rose, 2015, 28-29). از این نظر مادری نوعی جانشینی است؛ یعنی دیگری را بر خود ترجیح دادن و تنها به خاطر او زندگی کردن است. برای نظریه‌پردازان مراقبت فمینیستی، اخلاق مواجهه رو در رو با دیگری، خاص و مهم است. آنچه مادر را مجبور به مسئولیت می‌کند، پاسخ به کسانی است که به او نیاز دارند، رنج می‌برند و او را صدا می‌کنند. زیرا اخلاق در این دیدگاه در برخوردهای خاص رو در رو اتفاق می‌افتد و از نظر موقعیت و نتیجه قابل پیش‌بینی نیست (Moran, 2000, 348).

مادر خود را واجد ذهنیت و روانی مستقل از دیگر اعضا نمی‌پندارد و در تمام رفتارهایش

-
- 1- mother
  - 2- mothering
  - 3- motherhood
  - 4- maternal
  - 5- me+other
  - 6- me+otherness
  - 7- mother-ness

معطوف به رنج‌زدایی از دیگر اعضا است و حتی مسئولیت خطا و گناه دیگر اعضا را به جان می‌خرد. این بی‌نهایت از سوی دیگر بی‌نهایت دارای ارزش است و به معنای صیانت از اوست (Sayadmansour, 2019).

از این‌رو، رابطه مادرانه، رابطه‌ای دو جانبه یا بده و بستانی نیست. رابطه‌ای نامتقارن است که در آن مادران بدون هیچ‌گونه چشم داشت و انتظار جبران از دیگری مراقبت می‌کنند. مادران، دیگری را در صمیمانه‌ترین تجربه، تجربه می‌کنند و مسئولیت آن‌ها را با جان و دل پذیرا می‌شوند. آن‌ها دلسوزانه از دیگران حمایت کرده، نیازهای دیگر اعضا را بر نیازهای خود مقدم داشته و به آن‌ها پاسخ می‌دهند.

تحلیل اهداف مادرانه

اهداف رویکرد مادرانه با توجه به مبانی انسان‌شناسی این رویکرد قابل تأمل و تحلیل است. چنانچه رودیک اشاره می‌کند، اهداف مادری توسط جهان پیرامون مادران و فرزندان‌شان شکل می‌گیرد (Ruddick, 2002, 23). اهداف مادران، ناشی از نیازهای کودکان است و به وسیله تقاضای آن‌ها شناسایی می‌شوند.

از نظر رودیک، سه هدف؛ حفاظت، رشد و آموزش (پرورش اجتماعی)، اساس کار مادرانه را تشکیل می‌دهند. خواسته‌های مادران به منظور حفظ زندگی کودک^۱، پرورش رشد^۲ کودک و پرورش کودک قابل قبول از نظر اجتماعی^۳ انجام می‌شود (Ruddick, 2002, 24).

- حفاظت^۴: فرزندان، خواستار حفظ زندگی خود هستند و در راستای مراقبت مادرانه زندگی آن‌ها حفظ و امنیت آن‌ها تأمین می‌شود. رودیک استدلال می‌کند که کودکان آسیب‌پذیری طولانی مدت داشته، بنابراین نیازمند حمایت همه جانبه از طرف والدین هستند از این رو مادر، همواره مراقب کودک خود است (Ruddick, 2002, 65). محافظت مادرانه همواره با احساسات مادرانه توأم است. ایجاد رابطه عمیق عاطفی در محافظت از کودک ضروری است. رودیک جهت حفظ اعتدال در رفتارهای مادر با کودک، کنترل^۵ مادرانه را مطرح می‌سازد کنترل یکی از

- 1- the preservation of life child
- 2- the fostering of the childs growth
- 3- raising a socially acceptable child
- 4- protecton
- 5- control

دغدغه‌های مادران است. هر چند که از نظرگاه مادرانه، کنترل به‌طور کامل وجود ندارد و حتی کامل‌ترین کنترل هم محدودیت‌هایی را ایجاد می‌کند (Ruddick, 2002, 73).

- رشد^۱: دومین هدف از ابعاد تفکر مادرانه رشد است. رودیک رشد را در ابعاد مختلف جسمی، ذهنی، عاطفی و در جهت مثبت در نظر می‌گیرد. مراقبت مادرانه با پرورش، رشد و با شناختن دنیای کودک انجام می‌شود (Ruddick, 2002, 83). از نظر او کودک رشد می‌کند و ممکن است روز به روز تغییر کرده و متفاوت رفتار می‌کند. پاسخ مادر و اقدامات وی به‌عنوان یک شخص دلسوز در این زمینه از طریق توجه فعال^۲ صورت می‌گیرد (Ruddick, 2002, 50).

به نظر می‌رسد که دیدگاه رودیک در مورد رشد، الهام گرفته از دیدگاه رشد دیویی باشد. از نظر دیویی، رشد جنبه‌های درونی و بیرونی دارد که هر دو در پرورش تصورات همدلانه برای ارتباطات انسانی و برای آدمی ممکن و مطلوب است. از طرفی، تجربه شامل آزمودن و از طرف دیگر شامل احساس کردن است (Chateau, 2017, 302). کودکان دارای پیچیدگی‌های خاص خود هستند. آن‌ها با شگفتی به جهان پیرامون خود نظر می‌افکنند و با چیزهای جدید تماس برقرار می‌کند. آن‌ها تغییر کرده و دارای روند تغییرات رشدی می‌باشند. در این رابطه نقش اصلی با مادر است. او کودک را در جریان رشد، یاری داده و مورد حمایت قرار می‌دهد.

- آموزش (پذیرش اجتماعی)^۳: برای سومین هدف مادر باید کودکی را بپذیرد که از نظر اجتماعی قابل قبول باشد، به این معنی که مادران باید مراقب باشند که کودکان به افرادی تبدیل شوند که دارای ماهیتی مستقل بوده و بتوانند با جامعه تعامل مناسب داشته باشند (Ruddick, 2002, 119). مادر با عشق به کودکش اعتماد کرده، به او آموزش می‌دهد و هر آنچه را که لازم دارد برای او مهیا می‌سازد. در پذیرش اجتماعی، کودکان امکان تصمیم‌گیری آگاهانه و مراقبت از خود را به دست می‌آورند.

تحلیل فضایل مادرانه

رودیک در تفکر مادرانه از ویژگی‌های مادرانه‌ای همچون؛ عشق توجه^۴، عشق محافظتی^۵،

-
- 1- growth
  - 2- active attention
  - 3- training
  - 4- attentive love
  - 5- preservative love

عشق موشکافانه^۱ و فروتنی^۲ نام می‌برد. که مادران را در رسیدن به اهداف مراقبتی، یاری می‌دهند او این ویژگی‌ها را فضایل مادرانه می‌نامد.

عشق محافظتی و یا عشق نگهدارنده: عشق محافظتی، به روش محافظت مادرانه همراه با عشق و احساسات اشاره دارد. مادران، مهارت‌های مورد نیاز جهت مراقبت از فرزندان را از راه تجربه و به وسیله نگرش استخراج‌شده از محافظت جهان^۳، بازسازی جهان^۴ و حفظ جهان^۵ می‌آموزند (Ruddick, 2002, 78). عشق نگهدارنده، با احساسات طبیعی مادرانه همراه است. اهمیت استفاده از احساسات برای ایجاد انگیزه و انجام عمل مراقبتی بدین معناست چنین اقدامی نمی‌تواند مبتنی بر قاعده باشد. مادران در محافظت از فرزندان همواره محیطی امن را جستجو می‌کنند که کودک در آنجا بتواند بدون خطرات آسیب‌زا رشد کند. مادران قادر به برقراری روابط و وابستگی عاطفی با فرزندان خود هستند. آن‌ها یاد می‌گیرند که متقابلاً همدیگر را دوست داشته باشند.

عشق توجه: از آنجا که تفکر مادرانه بر پایه پاسخ‌گویی به فرزندان متمرکز است، از مؤلفه‌های ضروری، چنین تفکری عشق توجه است. عشق توجه، توانایی حضور در دیگری است. رودیک به مفاهیم حقیقت و عشق توجه کرده و عشق توجه را به‌عنوان یک فضیلت کلان توصیف می‌کند. توجه عملی شناختی و عاشقانه است و این توجه برای شناختن ذهنیت دیگران لازم است. رودیک، ضرورت عشق توجه را از نوشته‌های سیمون ویل^۶ در مورد نیایش (نماز) الهام گرفته است. از این نظر، نیایش یک نگاه عادلانه و دوست‌داشتنی است که به یک فرد معطوف می‌شود. این نوع نگاه در ظرفیت‌های دوست داشتن و توجه قرار دارد (Ruddick, 2002, 120). از نظر رودیک، آنچه در تمایل به مراقبت ضروری به نظر می‌رسد، درک توجه عاشقانه است. در زمینه ارتباط مادر و کودک این توجه طبیعی است. مادر توجه فعال و پاسخ به کودک را از طریق توجه^۷ و همذات‌پنداری^۸ با کودک انجام می‌دهد که با پذیرش‌گیرنده^۹

-
- 1- scrutiny love
  - 2- humility
  - 3- World-protection
  - 4- World-preservation
  - 5- acceptance of the recipient
  - 6- simon weil
  - 7- Attention
  - 8- empathy
  - 9- acceptance of the recipient

پاسخ داده می‌شود و با حضور مراقبانه^۱ وی همراه می‌گردد (Goodfellow, 2008, 18). در تفکر مادرانه، دل‌بستگی روشن‌بینانه و دوست داشتن اصیل در قلب مراقبت است. که این دل‌بستگی می‌تواند اعتماد مشترک بین مادر و فرزند را فراهم کند. در حالی‌که عشق توجه در فضای خصوصی رخ می‌دهد ولی این قابلیت را دارد که به روشی برای نگاه و پاسخ در جهان تبدیل شود.

عشق موشکافانه: عشق موشکافانه شامل نوعی تمرکز مضاعف در مراقبت است. این نوع تمرکز با نگاه‌های دقیق انجام می‌شود (Ruddick, 2002, 78). موشکافی اشاره به سبک شناختی خاصی از محافظت دارد که قبل از بسیاری از اقدامات رخ می‌دهد و به بهترین حالت تفکر، اشاره دارد. موشکافی در واقع نوعی نگاه متافیزیکی واقع‌بینانه است (Tong, 2009, 182). از آن جا که فعالیت‌های حاصل از زندگی روزمره قابل تأمل هستند، لذا مادران نیازمند ذهنی اندیشه‌ورز هستند. موشکافی با نگاهی تأملی^۲ انجام می‌شود، پس نگرشی خردمندانه است (Ruddick, 2002, 78). تفکر مادرانه همراه با تأمل و خردورزی است. مادران در انجام مراقبت مادرانه از موشکافی مادرانه بهره می‌گیرند. هم موشکافی دقیق و هم عشق محافظانه همراه با نگاه‌های پنهانی، جهت دوری از خطرات بالقوه در نگهداری کودک پیش می‌آید بنابراین عشق موشکافانه حالتی از آگاهی نسبت به خطرات احتمالی را توصیف می‌کند.

فروتنی^۳: از دیدگاه تفکر مادرانه فروتنی نوعی عمل متافیزیکی است (Ruddick, 2002, 72). رودیک فروتنی را دارای ریشه‌های عمیق علاقه می‌داند، یعنی واقعیتی که به خود شخص تحمیل نشود و شخص در برابر آن مقاومت نکند و آن را با علاقه انجام دهد (Ruddick, 2002, 93). فروتنی زمانی پیش می‌آید که رفتاری غیرقابل‌پیش‌بینی (از جانب کودک) انجام گیرد. در این هنگام رفتارهای پیش‌بینی‌نشده تلاش مادر را محدود می‌کنند. وقتی مادران ناامید یا ناتوان می‌شوند، سکوت می‌کنند. فروتنی مادرانه در بهترین حالت تواضع و احترام فداکارانه به واقعیت را توصیف می‌کند. فضیلتی برای حفظ و کنترل جهان در دنیای غیرقابل کنترل است (Ruddick, 2002, 73-74). فروتنی را می‌توان به عشق موشکافانه پیوند داد. فروتنی مادرانه زمانی حرکت صحیح می‌یابد که با تأمل و آگاهی همراه باشد. مادران، تواضع و فروتنی را

1- careful presence

2- reflective

3- humility

فضیلتی می‌دانند که تلاش‌های خیالی، اجباری برای دیدن همه جا و کنترل همه چیز جهت امنیت کودک را تعدیل می‌کند. یک مادر با فروتنی به حدود اراده خود و عوامل غیر قابل کنترل واقف می‌شود.

چه دلالت‌های تربیتی می‌توان از رویکرد تفکر مادرانه استخراج کرد؟

درک و بکارگیری رویکرد تفکر مادرانه، می‌تواند در جریان فعالیت‌های تربیتی مورد توجه دست اندرکاران تعلیم و تربیت قرار بگیرد. از این‌رو، در این پژوهش، محققان پس از بررسی و تحلیل مبانی انسان‌شناسی، اهداف و ویژگی‌های تفکر مادرانه مبادرت به استنتاج اصول تربیتی نمودند.

عشق‌ورزی مادرانه

رودیک ظرفیت مادرانه برای عشق ورزیدن به کودک را به‌عنوان یک فضیلت فراگیر در عمل مادرانه می‌داند (Ruddick, 2002, 182). مادر با عشق به کودک توجه می‌کند، عشق را تقویت کرده و به فرزند اجازه رشد می‌دهد (Ruddick, 2002, 122). از این نظر، عشق در مادران نوعی توانایی شناختی است. مادر، به‌عنوان اولین معلم کودک، راه‌های شناخت را از طریق تعامل و توجه عاشقانه به آن‌ها می‌آموزد. در جریان تعلیم و تربیت، معلم می‌تواند با بهره‌مندی از این موهبت الهی به دانش‌آموزان توجه و علاقه نشان دهد. او باید به درک دنیای دانش‌آموز پرداخته و مراقبتی از جنس تفکر مادرانه و بر پایه التفات و توجه بنا نهد. عشق‌ورزی معلم به دانش‌آموزان ریشه در ماهیت هستی‌شناختی دانش‌آموزان دارد. در این نوع نگاه دانش‌آموزان به سبب انسان بودن، مورد احترام و توجه قرار می‌گیرند. این نوع احساس مشروط نیست و همه دانش‌آموزان، مورد مهر و محبت معلم قرار می‌گیرند و معلم به نحو مطلق عاشق آنهاست. پس معلم عاشق برای دانش‌آموزان بروز و ظهور دارد.

شناخت و آگاهی سازنده

یک مادر برای درک فرزندش، نیاز به وجود ذهن مداوم و آگاه دارد (Ruddick, 2002, 91). آگاهی نخستین عنصر ضروری برای مراقبت کردن است (Mayeroff, 2017, 23). در فرایند رشد، مادران باید ویژگی‌های خاصی همچون شناخت و مشاهده (دیدن) را مورد توجه قرار

دهند. در تعلیم و تربیت هم معلم، جهت برقراری تعامل سازنده با دانش‌آموزان باید آنان را به درستی بشناسد. شناخت فراگیران و آگاهی از میزان استعداد، درک، آمادگی و زمینه عملی آنان، معلم را یاری می‌دهد و موجب می‌شود با آنان به اندازه توانایی و استعدادشان رفتار نماید. همچنین؛ او باید دانش‌آموزان را از قدر خوب بشناسد که بتواند درباره آنها به درستی قضاوت کند. در روابط غمخوارانه و دلسوزانه شناخت می‌تواند از راه برقراری عاطفی ایجاد شود.

میانه روی و کنترل مادرانه

رودیک استدلال می‌کند، مادران باید میانگین متناسب بین غفلت و نادیده گرفتن کودک را بیابند، زیرا مراقبت بیش از حد از دیدن نیازهای واقعی کودک جلوگیری می‌کند (Ruddick, 2002, 73). همان گونه که مادران در رفتار با فرزندان اعتدال را پیشه خود می‌سازند، اصل میانه‌روی مادرانه باید بر رفتارهای تربیتی و مناسبات تربیتی نیز حاکم باشد. هر فعل و حرکتی که از معلم سر می‌زند باید بر میانه روی استوار باشد. او باید سعی داشته باشد که در مقام توجه و محبت، در مراقبت، در تدریس همواره میانه‌روی را پیشه خود سازد. معلم مهرورز، درشتی و نرمی را در تربیت با هم و با توجه به رعایت قاعده حد وسط بکار می‌برد و در عین دخالت دادن احساسات در امر تعلیم و تربیت آنها را کنترل می‌کند. هر چند دانش‌آموزان نیازمند روابط عاطفی و صمیمانه هستند.

رایگان بخشی متواضعانه (بدون چشم داشت)

فروتنی و تواضع فضیلتی مادرانه است. با فروتنی مادران به محدودیت‌های غیروابسته و غیرقابل کنترل احترام می‌گذارند (Ruddick, 2002, 71-72). بر این اساس ضروری است، معلمان با تواضع کردن به محدودیت‌های غیروابسته و غیرقابل کنترل احترام می‌گذارند. بنا بر این در تربیت مراقبتی تواضع نوعی کنترل است، برای دنیای غیر قابل کنترل. معلمان باید بتوانند نگرشی دگرگرایانه در پیش بگیرند و رایگان بخشی مادرانه داشته باشند و از منافع خود در گذرند. فروتنی، توان آموختن همه چیز از جمله اشتباهات را به معلم می‌آموزد و در مقام غلبه بر خود نیز هست. این فضیلت غلبه بر خودنمایی و احترام به کرامت دیگری است. هر چند فروتنی در مقام یادگیری هم به همین معناست؛ یعنی انسانی که می‌آموزد توان جبران اشتباهات خود را بیابد، می‌تواند از نو بیاموزد.

بردباری و شکیبایی مداوم

رشد، فرایندی تدریجی و آرام است. مادران برای درک تغییرات رشدی باید با صبر و بردباری از فرزندان خود مراقبت نمایند. گاهی مادران برای مدت طولانی بی سر صدا نشسته و نظاره‌گر فرزندان خود هستند. یک معلم هم با صبر و مداومت می‌تواند دانش‌آموزان را در مسیر تربیتی مورد نظر هدایت کرده و به رشد برساند. معلمی که باور دارد یادگیری امری تدریجی است برای این امر زمان می‌گذارد و تمرین و مرور بازنگرانه را لازمه یادگیری می‌داند (Mahdavi et al., 2020). با دادن زمان مناسب به دانش‌آموزان به آنها کمک می‌شود تا در زمان تعیین شده، در مسیر معین حرکت کرده و پرورش یابند و با صبر و بردباری دانش‌آموزان می‌توانند، خود را دریابند. پرورش تفکر و اندیشه تنها در گذر زمان به نتیجه درست منتج می‌شود. تربیت با صبر و بردباری، حلم، متانت و پیوستگی صورت می‌گیرد که نیازمند مراقبتی مادرانه است.

تأمل و موشکافی مبتنی بر موقعیت

یک عمل متفکرانه تأملی با هدف؛ عشق‌ورزی، پرورش و آموزش طراحی شده است. موشکافی می‌تواند به معنای سنجیدن جوانب امر باشد. مادران، آگاهانه عملی را ایجاد کرده و با آن درگیر می‌شوند و همزمان اهداف خاصی را ترغیب کرده و تعقیب خود را معنا می‌دهند (Ruddick, 2002, 11). در فرایند تأمل، فرد در موقعیت است و از ادراکات و ارزش‌گذاری‌هایش در مورد موقعیت تأثیر می‌پذیرد و در همان حال موقعیت را به وسیله فکر و عملش تغییر می‌دهد (Schon, 1992). معلم باید در فرایند تصمیم‌گیری و اقدام مبتنی بر عمل تأمل کند. بدین گونه که او ابتدا به تفکر در مورد خویشتن پردازد و با واکاوی بر خویشتن ویژگی‌ها و توانایی‌های خویش را مورد تأمل قرار داده سپس عواطف و احساسات خود را مورد ارزیابی قرار دهد. هم‌چنین تأمل‌ورزی را به دانش‌آموزانش بیاموزد. او دانش‌آموز را تشویق کرده تا با شگفتی به جهان پیرامون خود نظر افکنده و با چیزهای جدید تماس برقرار کنند. دانش‌آموز با افزایش سن تشویق به کشف خود، محیط اطراف و ارتباط با سایرین می‌شود. در تأمل، با بهره‌جویی از رویه‌های فلسفی همچون، پرسش‌گری، گفت و گو و استدلال مهارت‌های سطح بالای شناختی را در دانش‌آموزان پرورش داده می‌شود.

پرورش صلح مادرانه

مادری به زعم رودیک، نمودار ارمان‌های عاری از خشونت، مقاومت، اشتی دادن و برقراری صلح است (Holms, 2020, 419). او تأکید دارد که زیرساخت‌های عمومی، مانند مراقبت از کودکان، برای تمرین صلح‌پروری مناسب خواهد بود. بنابراین در تعلیم و تربیت ضرورت پرداختن به چنین تفکری برای گسترش صلح و مهربانی در سطح اجتماع ضرورت دارد (Hedayati, 2018). نکته مهم مورد تأکید در اخلاق مراقبت، پرورش است. در روابط پرورش‌دهنده و حمایتی است که افراد می‌توانند صلح را بیاموزند. محیط تربیتی به عنوان محیط مراقبتی باید گونه‌ای باشد که حضور مراقبت شونده (شاگرد) توسط شخص مراقبت کننده درک شود، آن گونه که معلم به عنوان یک شخص دلسوز و قابل اطمینان و همانند مادر امنیت را اهدا نماید.

عقل‌ورزی در دو سطح نگرش و عمل

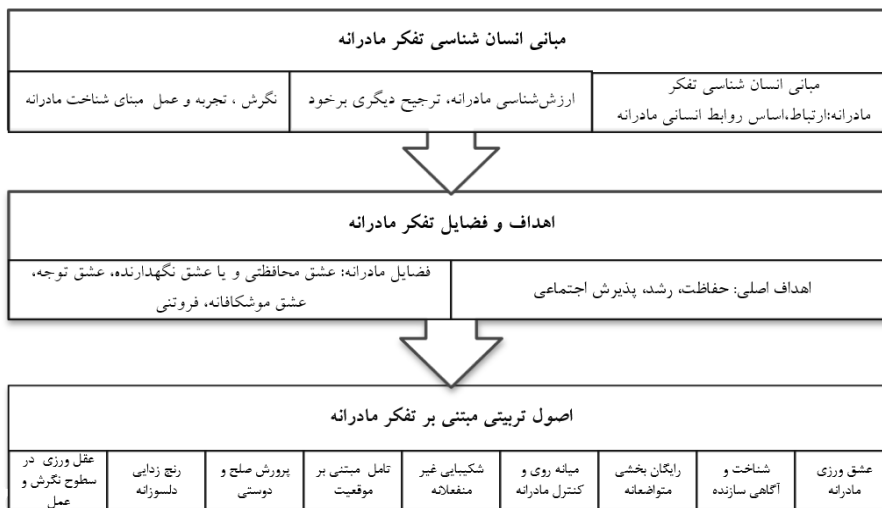
تأکید بر عاطفه‌مداری در مراقبت مادرانه به این معنی نیست که این رویکرد غیر عقلانی است. رودیک اشاره دارد که عواطف بی‌ارتباط با عقل یا جدای از آن نیست. به این دلیل که مادران ابتدا به تفکر در مورد نیازها و خواسته‌های کودکان می‌پردازند. عمل مادرانه عملی عقل‌ورزانه است، زیرا روشی مبتنی بر فهم ایجاد کرده و به استدلال کردن در مورد آن می‌پردازد. در تعلیم و تربیت، معلم باید بتواند از عقل‌ورزی مراقبانه بهره بگیرد به گونه‌ای که بتواند در دو سطح نگرش و عمل تأثیرگذار باشد. دانستن و احساس کردن، دانستن و انجام دادن و ایجاد دانش، روش‌های مختلف مادری و تدریس بوده که در واقع اشکال مختلف عقل‌ورزی هستند. البته پرورش خردورزی، بیان عقلانیت خالص و بی‌طرف مدنظر نیست. لذا، در عقل‌ورزی ارتباطی احساسات و عقل هر دو مورد توجه هستند.

رنج‌زدایی دلسوزانه

مراقبت مادرانه، مبتنی بر دلسوزی است و احساسات مؤلفه‌های هوشمندانه آن هستند. از لحاظ عاطفی، مادران خواستار تلفیق عقل و احساسات هستند که در آن احساسات مبنایی برای ارزیابی عاطفه‌ورزی مادرانه بشمار می‌روند. تعلیم و تربیت با شفقت، عشق و مراقبت همراه

است. روابط دلسوزانه پایه و اساسی برای فعالیت‌های موفقیت‌آمیز در آموزش و پرورش فراهم می‌سازد. در یک رابطه یا برخورد مراقبتی، معلم مراقبت را تشخیص داده و با دلسوزی باید پاسخ دهد. در هنگام رنج زدایی دلسوزانه با دانش‌آموزان، معلم قادر به درک عاطفی آنان بوده و باید به آنان پاسخ دهد. در این حالت، معلم باید دانش‌آموزان را تشویق کرده و به آنان اطمینان دهد که تنها نیستند به آن‌ها اعتماد کرده و خود را درگیر آنان نماید. درباره آن‌ها یاد بگیرد و نیازهای آن‌ها را بفهمد. استعدادهای آن‌ها را شناسایی کرده و در مورد هدف خود واضح برای دانش‌آموزان توضیح دهد.

دلالت‌های تربیتی مبتنی بر رویکرد تفکر مادرانه

بحث و نتیجه‌گیری

سارا رودیک از اخلاق‌شناسان مراقبت فمینیستی رویکرد تفکر مادرانه را مطرح کرد. این رویکرد بر اساس رابطه مراقبتی مادر و فرزندی شکل گرفته است. این رویکرد، توجه ویژه بر چگونگی یادگیری و تجارب مادران بدون تأکید بر ماهیت بیولوژیکی و غرایز آن‌ها دارد. فعالیت‌ها و نگرش مادران در رابطه با فرزندان قابل تامل و مشاهده است. مادران در این رابطه، جهت انجام اعمال مادرانه الگوی از پیش‌آماده‌ای ندارند و مراقبت آن‌ها با عشق انجام می‌شود. مراقبت مادرانه بر اساس نگرانی‌ها، اولویت‌ها، فعالیت‌ها، نگرش‌های متفاوتی، ظرفیت

عاطفی و شناختی مادران شکل می‌گیرد. در این مراقبت تلاش برای پرورش بر اساس رنج‌زدایی از دیگری شنیده می‌شود. مادران نیازمند فرایند یادگیری از طریق تمرین و انتخاب مداوم هستند. هم‌چنین، مراقبت مادرانه شامل راه‌های مختلف تفکر و عمل است. عملکردهای مادری به‌عنوان سیستمی است که متشکل از دیدن، تفکر و برقراری ارتباط با جهان است. در پژوهش فوق‌محققان با استفاده از روش تحلیل مفهوم دریافتند که از نظر رودیک، مادران متعهد به برآورده کردن خواسته‌هایی (اهداف) همچون؛ حفاظت، رشد و آموزش هستند. عشق و مهرورزی، ویژگی اصلی تفکر مادرانه است. مادران در رسیدن به اهداف از فضایی همچون؛ عشق توجه، عشق نگهدارنده، عشق موشکافانه و فروتنی بهره می‌گیرند. در این تفکر نقش مادران، اجتماعی، عاطفی و خرمندانه است. از جمله فضاهایی که نیازمند تفکر مادرانه است، فضای تعلیم و تربیت است. تعاملات و ارتباطات تربیتی نیازمند روابطی از نوع مراقبت‌های مادرانه و بر اساس تفکر مادرانه است. بر این اساس محققان توانستند به استنتاج دلالت‌های تربیتی بپردازند که می‌توانند فرا روی دست اندرکاران تربیتی قرار بگیرند. اصول فوق؛ عشق‌ورزی مادرانه، شناخت و آگاهی سازنده، میانه‌روی و کنترل مادرانه، رایگان بخشی متواضعانه، بردباری و شکیبایی غیر منفعلانه، تأمل موشکافی مبتنی بر موقعیت، پرورش صلح و مادرانه، عقل‌ورزی در دو سطح نگرش و عمل، رنج‌زدایی دلسوزانه هستند. این اصول می‌توانند، زمینه ارتباطات اثربخش را در محیط‌های تربیتی فراهم آورده و روابط مهرورزانه گسترش دهند.

پیشنهادات

- جهت کاربردی کردن اصول تفکر مادرانه می‌توان روش‌های زیر را بکار گرفت؛
- تأکید پرورش نگرش‌های دگر گرایانه به جای خود گرایانه در معلمان؛ به منظور پرورش سطوح عاطفی در خود و دانش‌آموزان
- استفاده از روش‌های همدلی در کلاس درس
- کاربرد فنون مختلف تربیتی جهت همدلی کردن با دانش‌آموزان، همچون؛ فنون سکوت؛ گوش کردن، پذیرش، پاسخگویی و توانایی انتظار
- ایجاد گفتگوهای نقادانه برای پرورش تفکر تأملی و مشارکت و هدایت‌گری فعال دانش‌آموزان
- ایجاد گفتگوهای صمیمانه با استفاده از روش قصه‌گویی مادرانه

سهم مشارکت نویسندگان: این پژوهش حاصل بخشی از رساله دکتری می‌باشد که به راهنمایی آقای دکتر محمدحسن میرزامحمدی و مشاوره دکتر اکبر رهنما و دکتر مسعود صفایی مقدم انجام شده است. به علاوه، تدوین طرح تحقیق، فرآیند گردآوری، تحلیل و تفسیر یافته‌ها و نگارش متن مقاله با تبادل نظر کلیه همکاران انجام شد.

تضاد منافع: نویسندگان اذعان دارند که در این مقاله هیچگونه تعارض منافی وجود ندارد.

منابع مالی: پژوهش حاضر از هیچ مؤسسه و نهادی حمایت مالی دریافت نکرده و کلیه هزینه‌ها در طول فرآیند اجرای پژوهش بر عهده پژوهشگران بوده است.

تشکر و قدردانی: نویسندگان از همه همکاران و اساتید گرامی که در این تحقیق به ما کمک کرده‌اند، تشکر می‌کنند

References

- Bagheri, K., Sajjاده, N., & Tavassoli, T. (2011). Approaches and reasearch methods philosophy of Education. Tehran: Research Institute for cultural and studies. [Persian]
- Behpazhooh, A. (2007). The principles of human relations whith children. Tehran: Danzeh Publications. [Persian]
- Charkhab, M., Hosseinpour, M., & Nassiri, M. (2020). Provide a framework for developing the professional ethics of managers with a future research approach. *Journal of Educational Scinces*, 27(2), 201-224. [Persian]
- Chateau, J. (2017). Les grands pedagogues. Translated by Gh. H. Shokouhi. Tehran: University of Tehran. [Persian]
- Cohn, C. (2014). "Maternal thinking" and the concept of "vulnerability" in security paradigms, policies, and practices. *Journal of International Political Theory*, 10(1), 46-69.
- Confortini, C. C., & Ruane, A. E. (2014). Sara Ruddick's maternal thinking as weaving epistemology for justpeace. *Journal of International Political Theory*, 10(1), 70-93.
- Fathiazar, E., Golparvar, F., Mirnasab, M., & Vahedi, S. (2017). Phenomenological study ofbehavioral problems in high school students: Social-emotional and academic challenges. *Biannual Journal of Applied Counseling*, 6(2), 53-72. [Persian]
- Goodfellow, J. (2008). Presence as a dimension of early childhood professional practice. *Australasian Journal of Early Childhood*, 33(1), 17-22.
- Hedayati, M. (2018). Construction and standardization of caring thinking questionnaire based on "philosophy for children" educational approach. *Journal of Educational Scinces*, 25(2), 131-152. [Persian]
- Held, V. (1998). Feminist reconceptualizations in ethics. In J. A. Kourany (Ed.), *Philosophy in a feminist voice: Critiques and reconstructions* (92-115). Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Held, V. (2006). *The ethics of care: Personal, political, and global*. New York: Oxford University Press.
- Holms, R. L. (2019). *Basic moral philosophy*. Translated by M Olia. Tehran:

Qoqnoospub. [Persian]

- Ingwerson, C. M. (2019). Maternal criticism: Reading two middle eastern women writers as nonviolent peace activism. PhD Thesis of Comparative Literature and Cultural Studies, University of Arkansas Fayetteville, United States.
- MacKenzie, A. (2012). Emotions and education: cultivating compassionate mind. PhD thesis Philosophy, University of Glasgow, Glasgow, Scotland, UK.
- Mahdavi, M., Hashemi, S., Naderi, H., & Firozjayan, A. (2020). Conceptual model of elementary students' epistemological beliefs. *Journal of Educational Sciences*, 27(1), 25-50. [Persian]
- Martin, B. L., & Briggs, L. J. (1986). The cognitive and affective domains: integration for instruction and research. Englewood Cliffs, NJ: Educational Technology Publications.
- Mayeroff, M. (2017). About caring, having a different concept of care, Translated by M Nasr Esfahani. Tehran: Published Haman. [Persian]
- Moran, D. (2000). Introduction to phenomenology. London: Routledge
- Noddings, N. (1984). Caring: A feminine approach to ethics and moral education. Berkeley, CA: University of California Press.
- Percy, E. (2012). As a mother tenderly: exploring parish ministry through the metaphor and analogy of mothering. PhD Thesis, University of Nottingham, Nottingham, United Kingdom.
- Rompel, K. E. (2014). Channeling La Charit: Towards an intersectional understanding of care-based ethics in public maternity. Master Thesis of Applied Philosophy & Ethics, Texas State University, San Marcos, Texas.
- Rose, M. J. (2015). The journal of mother studies: A peer reviewed, international, interdisciplinary, open-access, digital humanities hybrid project. CUNY Academic Works. https://academicworks.cuny.edu/gc_etds/1111.
- Ruddick, S. (2002). Maternal thinking: Toward a politics of peace (1st edition). New York: Beacon Press.
- Sayadmansour, A. (2019). Motherhood as a metaphor for ethical responsibility in Emmanuel Levinas's phenomenological thought. *Philosophical Investigations*, 13(29), 317-336.
- Schon, D. A. (1992). Extracts from the theory of inquiry Dewey's legacy to education. *Curriculum Inquiry*, 22(2), 119-139.
- Taksevana, T. (2017). Mother love, maternal ambivalence, and the possibility of empowered mothering. *Hypatia*, 32(1), 152-168.
- Tong, R. (2009). Feminist thought: A comprehensive introduction. Translated by M. Najm Iraqi. Tehran: Ney Publishing. [Persian]

